

РЕЦЕНЗІЇ

РЕЦЕНЗІЯ

НА МОНОГРАФІЮ ЧЕРЕП А.В., ТИМЧЕНКА С.М., ПОТОПИ К.Л. “ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ПОВЕДІНКОЮ КОЛЕКТИВУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НОВОГО ТИПУ”

В умовах розвитку української державності перед вищими навчальними закладами постають підвищені вимоги й завдання, зумовлені необхідністю вдосконалення виховного процесу студентської молоді, створення умов для формування молодішої генерації національної еліти, здатної до життєдіяльності в суверенній державі, демократичний устрій якої вибудовується на ґрунті самоврядування народу, регульованого чинним законодавством. Кардинальні зміни, що відбуваються сьогодні в національній освіті та вищих навчальних закладах України, зумовлені, передусім, демократизацією її життя, упровадженням нових навчальних технологій, освоєнням викладачами ідей і технологій педагогіки співпраці, посиленням взаємодії педагогічних та студентських колективів. Процес демократизації позначається також на вдосконаленні управління освітньою системою, його стилі й методах. І хоча уявлення про демократизацію управління навчальним закладом все ще уточнюється, не викликає сумнівів той факт, що адміністративний стиль повинен поступитися демократичному, оскільки такий тип управління забезпечує умови для самоорганізації та саморегуляції колективу, сприяє підготовці майбутніх спеціалістів до діяльності в умовах ринкової економіки.

Останніми роками дослідження у сфері управління освітою значно активізувалися. Досліджуються соціологічні, психолого-педагогічні й соціально-психологічні аспекти управління. Наукові дискусії спрямовані на предмет управління у вищому навчальному закладі; принципи, форми та методи внутрішнього управління; функції, що становлять управлінський цикл, їх зміст і взаємодію в процесі управлінської діяльності з позицій системного й функціонального підходів; головних понять стосовно педагогічної діяльності: “педагогічне управління”, “наука управління освітою”.

Вирішенню проблеми вдосконалення виховного процесу у вищих навчальних закладах на засадах демократизації управління освітньою системою, а також вищезазначених проблем присвячена монографія доктора економічних наук, професора Запорізького національного університету Череп А.В., доктора історичних наук, кандидата юридичних наук, професора Тимченка С.М., кандидата педагогічних наук, доцента, декана Криворізького факультету ЗНУ Потопи К.Л. “Технологія управління поведінкою колективу вищого навчального закладу нового типу”.

Я, напевне, перша людина, яка знайомилася з монографією ще на стадії її підготовки, підказувала, дискутувала й рецензувала. А потім пройшло довгих два роки, і я тримаю монографію “Технологія управління

поведінкою колективу вищого навчального закладу нового типу” в руках. Я пам’ятаю Череп Аллу Василівну, починаючи з 2004 р., коли вона прийшла на кафедру педагогіки ЗІГМУ для здобуття освіти на рівні магістра за спеціальністю “Управління навчальними закладами”. Ще тоді я звернула увагу на немолодого педагога, кандидата економічних наук, яка уже в свої 45 років мала значний виробничий стаж і прийшла навчатися за педагогічною спеціальністю: щось у мені здригнуло, і я з великою повагою стежила за її навчанням в університеті. А коли Алла Василівна захищала магістерську роботу на тему “Технологія управління поведінкою педколективу в навчальних закладах”, я як очільник кафедри запропонувала їй написати монографію, бо я бачила наукову та практичну значущість магістерської роботи. Але повинно було пройти чотири роки, щоб лише у 2009 р. Алла Василівна разом з колегами, які мали значний педагогічний стаж, підготувала монографію, яка визнана в наукових колах як потужний науковий доробок.

У першому розділі автори розглянули теоретико-методичні основи управління вищим навчальним закладом, акцентуючи увагу на об’єктивній необхідності педагогічного управління та самоврядування у вищому навчальному закладі, обґрунтовуючи це специфікою об’єкта управління, який є поєднанням двох форм організації: навчально-предметною – тією, що становить технологію навчання, і соціальною – тією, що підтримує спілкування людей, їх колективну організацію. Науковці зауважують, що в системі освіти неприйнятні жорсткі однозначні нормативні моделі, під які “підганяється” об’єкт управління.

Характеризуючи повний цикл управлінської діяльності, що складається із цілепокладання, планування, організації, координації, контролю й корегування цілей, автори зазначають, що він, зрештою, представлений у вигляді двох елементів управління: підготовки та здійснення управлінських рішень. Останні завжди пов’язані зі змінами в організації. Автори виокремлюють такі етапи вироблення управлінських рішень: постановка проблеми, селекція проблеми, створення інформаційної моделі проблемної ситуації, побудова концептуальної моделі проблемної ситуації, шляхи розв’язання проблеми, а також визначають особливості вироблення управлінських рішень.

У другому розділі досліджено технологію ухвалення управлінського рішення у вищому навчальному закладі. Обґрунтовано та виділено два підходи до ухвалення управлінських рішень у ВНЗ, але в рамках кожного з них існують свої технології, будуються моделі, графи й існує багато методів для кожного з етапів процесу ухвалення рішення.

Автори виділили особливості технології ухвалення рішень в унікальних ситуаціях; відзначили багатоаспектний характер оцінювання якості альтернатив, труднощі зіставлення різнорідних якостей та суб’єктивний характер оцінок якостей альтернатив; розглянули можливість використання інформаційних систем управління в адміністративному апараті ВНЗ.

Третій розділ присвячено процесу ухвалення управлінського рішення у ВНЗ. Авторами визначено принципи, види й етапи процесу ухвалення управ-

лінського рішення. Вони акцентують увагу на тому, що для оптимізації процесу ухвалення управлінського рішення слід використовувати колективні форми роботи. Передумовами ефективності в цьому випадку є навички співпраці. Гарантом ефективності в процесі ухвалення управлінського рішення є керівник ВНЗ. Кожному керівникові доводиться контролювати хід виконання управлінських рішень на різних рівнях управління. Автори також визначили чинники, що впливають на процес ухвалення управлінських рішень.

У четвертому розділі досліджено психологічні умови ухвалення управлінських рішень у ВНЗ. У цьому розрізі виокремлено етапи психологічних передумов зниження ефективності управлінських рішень, поведінкову роль керівника ВНЗ.

П'ятий розділі присвячено визначенню проблем технології ухвалення управлінських рішень у ВНЗ. До таких проблем зараховано проблему універсальності технології ухвалення рішень, управлінське рішення як основу менеджерської діяльності ректора ВНЗ.

У шостому розділі розглянуто теоретичні основи організації й розвитку студентського самоврядування у вищому навчальному закладі. Значення студентського самоврядування для формування особистості фахівця, його громадської відповідальності за доручену справу важко переоцінити. На думку авторів, система студентського самоврядування повинна розвиватися не окремо від наявних у вищому навчальному закладі освіти громадських організацій, а тільки в тісному взаємозв'язку з ними, за умови чіткого розмежування їхніх функцій у наданні активної допомоги студентським колективам. Досліджено концептуальні підходи до розробки системи студентського самоврядування у ВНЗ.

У сьомому розділі автори пропонують шляхи формування управлінських навичок у студентів вищих навчальних закладів. Важливим є розгляд умов розвитку саморегуляції учасників спільної управлінської діяльності. Науковці наполягають на тому, що спільна управлінська діяльність виступає регулятором поведінки студентів, проте засвоєвані ними в процесі цієї діяльності правила, суспільні норми, способи спілкування й міжособистісних стосунків, які безпосередньо виконують регулювальну функцію, впливають і на саморегулювальні процеси, стимулюючи саморегуляцію поведінки та діяльності її учасників. Автори також розглянули соціально-педагогічні умови ефективного функціонування студентського самоврядування та визначили критерії його розвитку.

У восьмому розділі розглянуто експериментально-дослідну діяльність за розробленою методикою управління ВНЗ та її результати. Аналіз матеріалів дослідження дав змогу обґрунтувати систему критеріїв розвитку студентського самоврядування у вищому навчальному закладі, що сприяли визначенню його ефективності: залучення до управлінської діяльності; організаційність і стабільність структури студентського самоврядування; організованість та єдність академічної групи; готовність до виконання поставлених завдань; відповідальність за досягнуті результати діяльності академічної групи, курсу, факультету, університету.

На основі узагальнення наявних у теорії і практиці підходів до взаємодії педагогів і студентів у спільній управлінській діяльності розроблено структурно-функціональну модель студентського самоврядування як чинника оптимізації активності та професійної підготовки майбутнього спеціаліста, яку в роботі розглянуто як складову єдиної педагогічної системи управління вищим навчальним закладом, що сприяє досягненню мети, формуванню громадянської й суспільної активності, розв'язанню поставлених завдань.

Монографія доктора економічних наук, професора Запорізького національного університету Череп А.В., доктора історичних наук, кандидата юридичних наук, професора Тимченка С.М., кандидата педагогічних наук, доцента, декана Криворізького факультету ЗНУ Потопи К.Л. “Технологія управління поведінкою колективу вищого навчального закладу нового типу” відповідає вимогам вищої школи і підготовлена з урахування Закону України “Про освіту” та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щодо науково-методичного забезпечення системи освіти.

На основі узагальнення наявних у теорії та практиці підходів до взаємодії педагогів і студентів у спільній управлінській діяльності розроблено структурно-функціональну модель студентського самоврядування як чинника оптимізації активності й професійної підготовки майбутнього спеціаліста, яка в роботі розглядається як складова єдиної педагогічної системи управління вищим навчальним закладом, що сприяє досягненню мети, формуванню громадянської й суспільної активності, розв'язанню поставлених завдань.

Моделювання студентського самоврядування показало, що комплекс соціально-педагогічних умов, визначених шляхом теоретичних пошуків, аналітичного вивчення педагогічної літератури й підтверджених у процесі дослідно-експериментальної роботи на факультетах соціальної педагогіки і психології, соціологічному та факультеті менеджменту, включає в себе: демократичний характер відносин; підхід до самоврядування як до цілісної саморозвивальної системи; розвиток студентського самоврядування на основі науково обґрунтованої моделі, змістом якої є навчальна діяльність; наявність спільної мети для підсистем управління й самоврядування; узгодженість дій для здійснення колективної діяльності; делегування відповідальності та повноважень; співробітництво професорсько-викладацького й студентського колективів, у перспективі – об'єднання в єдиний педагогічний колектив; групова й індивідуальна самооцінка діяльності; педагогічне керівництво; формування позитивної спрямованості.

Отримані авторами результати експерименту підтвердили ефективність дії висунутих ними в гіпотезі соціально-педагогічних умов організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах, що сприяють підвищенню якості професійної підготовки та соціалізації особистості майбутнього спеціаліста.

На мою думку, монографія є завершеною цілісною науковою працею, але проведені дослідження не вичерпує повною мірою порушену

проблему. Перспективним залишається вивчення впливу самоврядування на зміцнення міжгрупових стійких зв'язків; розвиток теоретичних (дослідницьких), творчих здібностей особистості в умовах вищого навчального закладу; дослідження механізмів зв'язку всіх учасників управлінської взаємодії у вищому навчальному закладі.

Позитивним є те, що Череп Алла Василівна не словом, а справою підтверджує необхідність формування, за сучасних умов, педколективу, який усі свої зусилля спрямовує на підготовку висококваліфікованого фахівця здатного працювати в ринкових умовах господарювання. Я тримаю в руках газету "Миг" і мені дуже приємно знайомитися з матеріалом, в якому засвідчено, що Череп Алла Василівна керувала студентськими роботами, які на Всеукраїнських конкурсах наукових робіт у різних вищих навчальних закладах України за різними економічними спеціальностями посіли три перших місця. Це є свідченням того, як висококваліфікований фахівець-педагог передає свій досвід і знання майбутньому нашої України.

Мені як аксакалу педагогіки з більше ніж 40-річним педагогічним стажем важливим є той факт, що Алла Василівна – педагог за покликанням, оптиміст за характером: маючи більше ніж 20-річний стаж на посадах економіста різного рівня, прийшла свідомо до вищої школи і своїми знаннями, досвідом, прикладом показує, яким має бути патріот своєї Батьківщини.

Т.І. СУЩЕНКО

*доктор педагогічних наук, професор
кафедри управління навчальними закладами
і педагогіки вищої школи
Класичного приватного університету*